

них завдань. В якості ресурсів особистості ми визначаємо здоров'я, час, енергію, родину, взаємовідносини (основні ресурси), приналежність, самопрезентацію, близькість, шлюб, дружбу (ресурси прийняття), досягнення, владу, незалежність, знання та уміння, професійні компетентності, соціально-економічний статус, матеріальні речі та ін.

Зміст поняття «професійна самоорганізація», на нашу думку, являє собою цілісний процес і результат самоуправління і самопроявів особистості економіста-професіонала: активної творчої діяльності, властивостей і якостей, що дозволяють свідомо управляти своїм життям і професійною діяльністю (самооцінка особистості, мотивація, морально-етичні цінності, воля, професіоналізм, рефлексія, життєвий і професійний оптимізм, самовиховання, творче мислення та цілісне світосприйняття, інфернальний локус суб'єктивного контролю) для досягнення високих результатів у реалізації життєвих і професійних цілей. Найважливішими сутнісно-змістовними категоріями самоорганізації нами визначено такі: «мета життя», «життєва програма», «мотивація», «самооцінка», «відповідальність», «рефлексія», «творчість».

Таким чином, важлива психолого-педагогічна проблема забезпечення професійної самоорганізації майбутніх економістів потребує свого подальшого дослідження, насамперед у плані визначення основних педагогічних умов, що забезпечують якість процесу формування умінь професійної самоорганізації майбутніх економістів у вищих економічних навчальних закладах.

Саркісова О. Ю., асистент кафедри педагогіки та психології

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИК КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ НА ПРАКТИЧНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ

Найактуальнішою проблемою в теорії та практиці навчання є проблема активізації пізнавальної діяльності студентів. Пошук рішення цієї проблеми спрямовує викладачів до застосування різноманітних нетрадиційних форм проведення занять (пошукові та дослідницькі методи, дидактичні ігри, методи інтерактивного

навчання, групові проекти тощо). Такі форми проведення занять будуть ефективними в тому випадку, якщо групова форма роботи студентів буде організована на принципі позитивної взаємозалежності учасників навчального процесу, тобто кооперації.

Як показує практика, використання групових форм навчальної діяльності не систематично, за ініціативою викладача, заради урізноманітнення процесу навчання приводить до того, що студенти хоча й приймають завдання працювати разом, але не бачать у цьому особливої необхідності. Це відбувається тому, що вирішення задачі не потребує колективних зусиль. Члени мікрогруп обмінюються інформацією на етапі прояснення завдання, а потім працюють індивідуально. Відповідно, результат роботи мікрогруп дорівнює сумі її часток та не потребує використання навичок групової роботи. Характер взаємодії в такому випадку може варіюватися від не взаємодії (коли студент може виконати свою роботу сам, без допомоги інших), та конкуренції (коли мікрогрупи поєднують свої зусилля заради перемоги над іншими). В такому випадку говорити про ефективність групової роботи не має сенсу, а використання групової роботи іноді призводить до роздратування як викладачів, так і студентів.

Для того, щоб групова робота стала потужним інструментом, який дозволить підвищити ефективність навчання, необхідно створити умови позитивної взаємозалежності між членами мікрогруп, тобто запустити механізм кооперування зусиль учасників взаємодії. Для цього формулюється загальна для всіх учасників взаємодії мета. Прикладом можуть слугувати такі цілі, як: навчитися працювати в умовах співробітництва та співпраці; навчитись займати активну позицію у навчанні і передавати свої знання одногрупникам; попрактикуватися в застосуванні навичок розуміння та передачі інформації одногрупникам тощо. Після цього необхідно обговорити процедури вимірювання результатів групової діяльності. Члени групи повинні розуміти, які дії мають бути ними виконані і як вони будуть оцінені. Тобто, на початку має бути створено своєрідний договір між учасниками процесу взаємодії та усвідомлено результати спільної діяльності.

Роздивимось приклади створення позитивної взаємозалежності (кооперації) на практичних і семінарських заняттях.

Задається взаємозалежність *за результатом* (кожен розуміє, що він досягне своєї мети в тому випадку, коли інші досягнуть своїх цілей). Наприклад, вивчи теоретичний матеріал і переко-

найся, що кожен у твоїй мікрогрупі теж опанував цей матеріал. Для цього можна використовувати такі дидактичні методики кооперативного навчання, як: «Класичні пари», «Обміркуйте / Об'єднайтеся у четвірки / Обміняйтеся думками». Інший спосіб задати позитивну взаємозалежність — *за успіхом* (оцінкою) — використовувати в якості оцінки групової роботи суму відміток, які отримав кожен член групи. Різновид цього методу: викладач питає будь-якого з членів мікрогрупи і він відповідає від лиця всієї групи; отримана ним оцінка виставляється всім учасникам мікрогрупи.

Взаємозалежність за ресурсами виникає тоді, коли кожен з членів мікрогрупи має необхідність ділитися своїми ресурсами для досягнення загальної цілі. Викладач може роздати кожному учаснику мікрогрупи окремі частки матеріалу, поєднавши які студенти можуть отримати цілу картину. Різновид: одному учаснику мікрогрупи надається алгоритм дій, іншому, завдання, третьому теоретичні відомості. Або готується матеріал за різними джерелами інформації, а при спільній діяльності всі відомості поєднуються в єдине ціле та ін. Для цього можна використовувати дидактичні методики: «Активне слухання», «Синтез думок» та ін.

Взаємозалежність за ролями досягається тоді, коли у мікрогрупі розподіляються ролі, які взаємодоповнюють одна одну та необхідні для виконання роботи. Наприклад, при необхідності презентувати теоретичний матеріал і продемонструвати його перед групою ролі розподіляються на такі, як: методист (підбирає матеріал), практик (доповнює матеріал прикладами або демонструє способи використання отриманих знань у житті), оформлювач (готує відеопрезентацію матеріалу або підбирає матеріали для демонстрації), інформатор (відтворює і пояснює матеріал аудиторії). Для реалізації такого виду взаємозалежності можна використовувати дидактичну методику «Спеціальні ролі під час обговорення», «Спільний проект» та ін.

Перераховані види взаємозалежності можуть доповнюватись викладачами іншими видами за бажанням і необхідністю.

Систематичне використання цих видів в єдності створює максимально сприятливі умови для створення ефективних груп, які з часом можуть працювати в доволі складних структурах взаємодії (співпраці та взаємонавчання) не тільки на практичних та семінарських заняттях, а й у позааудиторний час.